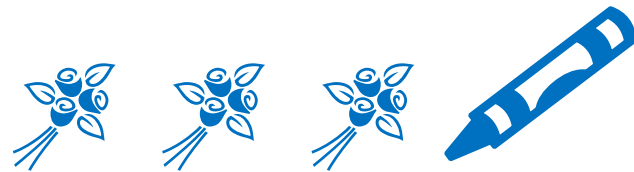

อธิบายบาลีไวยากรณ์กิริยาภิตกั

การประกอบมาน ปัจจัยเป็นเหตุกัมมวาก

โดยพระมหาธรรมรงค์ ธรรมภาณี ป.ธ.๙

หลักการประกอบ มาตรา ปัจจุบัน เป็นเหตุกัมมวาจก

หลักการประกอบ มาณ ปัจจัยเป็นเหตุกัมมจาก

माण ปัจจัยที่เป็นเหตุกัมมจากมีหลักการ ดังนี้

๑. ธาตุที่นำมาประกอบใช้สกัมมธาตุหรืออกัมมธาตุก็ได้
๒. ให้ลงปัจจัยในเหตุกัตตจาก ๒ ตัว (การิตปัจจัย) คือ เณ ณาเป ปัจจัยตัวใดตัวหนึ่ง (ขึ้นอยู่กับลักษณะของธาตุ)
 - เณ ลงแล้วลบทิ้งไปทั้งหมด (+อีย)
 - ณาเป ลงแล้วลบเหลือ อาป (+อีย)
๓. หลังปัจจัยทั้ง ๒ ตัวให้ลง ย และ อิ อาคมหน้า ย
๔. ไม่ต้องลงปัจจัยประจำหมวดธาตุ

มาน บัจจัย

องค์ประกอบของเหตุกัมมวาทก

สกัมม./อกัมม.

ณ, ณาเป+อีย

มาน

วิภัตตินาม

วิธีการการลง เณ, ณาเป ปัจจัย

มาน ปัจจัยที่เป็นเหตุกัมมวาจกวิธีการประกอบดังต่อไปนี้:-

- ๑) ธาตุมีสระเดียวเป็นสระ อุ อู โอ ลง เณ ปัจจัยเท่านั้น
- ๒) ธาตุมีสระเดียวเป็นสระ อา อิ อี เอ ลง ณาเป ปัจจัย
- ๓) ธาตุมีสระหลายตัว (เว้นหมวด จุร ธาตุ) ลงปัจจัยตัวใดก็ได้
- ๔) อเนกสระธาตุหมวด จุร ลง ณาเป ปัจจัย
- ๕) เมื่อลงปัจจัยแล้วมีวิธีการพฤทธิและไม่พฤทธิเหมือนอาชยาต

๖) หลังจากพฤทธิสระต้นธาตุแล้วให้ลบ ณ ที่ เณ, ณาเป ปัจจัยทิ้ง
เสมอก่อนลง อีย และ มาน ปัจจัย มีวิธีการลบดังนี้:-

-เณ ลบทิ้งทั้งสระทั้งพยัญชนะ

-ณาเป ลบ ณ และ เอ ทิ้งเหลือ อาป

สุ+เณ+อีย+มาน+ลี	=สาวิยมาโน	อัน...ให้ฟังอยู่
เค+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=คยาปิยมาโน	อัน...ให้ขบร้องอยู่
ลี+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=สยาปิยมาโน	อัน...ให้นอนอยู่
ทา+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=ทาปิยมาโน	อัน...ให้ถวายเป็นอยู่

แจกธาตุทั้ง ๘ หมวดยุขด้วยมานะ ปัจจัย
ในรูปเหตุกัมมวาจกเป็นตัวอย่าง

เหตุกัมมจาก : แจกธาตุหมวด ภู เป็นตัวอย่าง

☛ ธาตุพยางค์เดี่ยวเป็น อา

นิ+ธา+ณาเป+อีย+มาน+ลี = นิธาปิยมาโน อัน...ให้ฟังไว้อยู่

ทา+ณาเป+อีย+มาน+ลี = ทาปิยมาโน อัน...ให้ถวายเป็นอยู่

ปา>ปาย+ณาเป+อีย+มาน+ลี = ปายาปิยมาโน อัน...ให้ดื่มอยู่

อุ+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี = อุปฐมฐาปิยมาโน อัน...ให้ตั้งมั่นอยู่

นิ+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี = นิปฐมฐาปิยมาโน อัน...ให้สำเร็จอยู่

อุ+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี = อุปฐมฐาปิยมาโน อัน...ให้ตั้งขึ้นอยู่

ล+อุ+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี = ลปฐมฐาปิยมาโน อัน...ให้ตั้งขึ้นอยู่

ปติ+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี

อติ+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี

ลี+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี

ลี+นิ+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี

วิ+อว+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี

ป+ฐา+ณาเป+อีย+มาน+ลี

ปา+ณาปย+อีย+มาน+ลี

ปรี+ธา+ณาปย+อีย+มาน+ลี

ลี+ฉา+ณาปย+อีย+มาน+ลี

=ปติฐาปิยมาโน

=อติฐาปิยมาโน

=ลีฐาปิยมาโน

=ลีนิฐาปิยมาโน

=วิอวฐาปิยมาโน

=ปฐาปิยมาโน

=ปายาปิยมาโน*

=ปรีธาปิยมาโน

=ลีฉาปิยมาโน

อัน_ให้ตั้งมั่นอยู่

อัน_ให้ตั้งมั่นอยู่

อัน_ให้ตั้งมั่นอยู่

อัน_ให้ตั้งมั่นอยู่

อัน_ให้ตั้งลงอยู่

อัน_ให้เริ่มตั้งอยู่

อัน_ให้ดีมอยู่

อัน_ให้ฝั่งอยู่

อัน_ให้สวดอยู่

☛ ธาตุพยางค์เดี่ยวเป็น อี อี

นี+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=นยาปียมาโน

อัน...ให้นำไปอยู่

ภี+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ภยาปียมาโน

อัน...ให้กลัวอยู่

☛ ธาตุพยางค์เดี่ยวเป็น อุ อุ

อนุ+ภู+ณ+อีย+มาน+ลี

=อนุภาวียมาโน

อัน...ให้เสวยอยู่

วิ+ภู+ณ+อีย+มาน+ลี

=วิภาวียมาโน

อัน...ให้เจริญอยู่

อภี+ภู+ณ+อีย+มาน+ลี

=อภีภาวียมาโน

อัน...ให้ข่มขี้อยู่

สั+ภู+ณ+อีย+มาน+ลี

=สมภาวียมาโน

อัน...ให้เจริญอยู่

☞ ธาตุ ๒ พยางค์มี ห เป็นที่สุด

ทุห+ณาเป+อีย+มาน+ลี = ทุหาปิยมาโน

อัน...ให้รีดอยู่

วห+ณาเป+อีย+มาน+ลี = วหาปิยมาโน

อัน...ให้นำไปอยู่

ทห+ณาเป+อีย+มาน+ลี = ทหาปิยมาโน

อัน...ให้เหม้อยู่

☛ ธาตุที่มี ๒ พยางค์ขึ้นไป

ปจ+ณย+อีย+มาน+ลี

=ปาจียมาโน

อั้น...ให้หุงอยู่

ลภ+ณย+อีย+มาน+ลี

=ลาภียมาโน

อั้น...ให้ได้อยู่

รช+ณย+อีย+มาน+ลี

=ราชียมาโน

อั้น...ให้ย้อมอยู่

วจ+ณย+อีย+มาน+ลี

=วาจียมาโน

อั้น...ให้กล่าวอยู่

นิ+ชป+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=นิกุชปปิยมานโน

อั้น...ให้ข้างอยู่

กีฬ+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=กีฬปิยมานโน

อั้น...ให้เล่นอยู่

ขม+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ขมาปิยมานโน

อั้น...ให้ยกโทษอยู่

ตป+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ตปิยมานโน

อั้น...ให้ร้อนอยู่

ลิข+ณาศปย+อีย+มาน+ลี

=ลิขปิยมานโน

อัน...ให้เขียนอยู่

สุป+ณาศปย+อีย+มาน+ลี

=สุปาปิยมานโน

อัน...ให้ลับอยู่

คิล+ณาศปย+อีย+มาน+ลี

=คิลापิยมานโน

อัน...ให้กลืนอยู่

วิ+กิริ+ณาศปย+อีย+มาน+ลี

=วิกิราปิยมานโน

อัน...ให้ไปรยอยู่

นุท+ณาศปย+อีย+มาน+ลี

=นุทาปิยมานโน

อัน...ให้บรรเทาอยู่

ชิป+ณาศปย+อีย+มาน+ลี

=ชิปาปิยมานโน

อัน...ให้ขวางอยู่

มุส+ณาศปย+อีย+มาน+ลี

=มุสาปิยมานโน

อัน...ให้สัมผัสอยู่

สรุปการลง มาณ บัจจัยเป็นเหตุกัมมจาก ในหมวด ภู ชาติ

ชาติ	บัจจัย		วิภัตติ นาม	รูปสำเร็จ	คำแปล
	อาชยาด	กิตก์			
ทา	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	ทาปิยมาโน	อัน...ให้ถวายเป็นอยู่
นี	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	นยาปิยมาโน	อัน...ให้นำไปอยู่
ภู	เณ+อีย	มาณ	ลี	ภาวียมาโน	อัน...ให้เจริญอยู่
วทา	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	วทาปิยมาโน	อัน...ให้กล่าวอยู่
เค	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	คยาปิยมาโน	อัน...ให้ร้องอยู่

เหตุกัมมวาทก : แจกธาตุมหาด รุช เป็นตัวอย่าง

รุช+อีย+ณาป+มาน+ลี	=โรธาปิยมาโน	อัน...ให้ปิดอยู่
มุจ+อีย+ณาป+มาน+ลี	=โมจาปิยมาโน	อัน...ให้ปล่อยอยู่
ภุช+อีย+ณาป+มาน+ลี	=โภชาปิยมาโน	อัน...ให้กินอยู่
ลีป+อีย+ณาป+มาน+ลี	=เลปาปิยมาโน	อัน...ให้ฉาบอยู่
ลีจ+อีย+ณาป+มาน+ลี	=เสจาปิยมาโน	อัน...ให้รดอยู่
ยุช+อีย+ณาป+มาน+ลี	=โยชาปิยมาโน	อัน...ให้เทียมอยู่
ฉิท+อีย+ณาป +มาน+ลี	=เฉทาปิยมาโน	อัน...ให้ตัดอยู่
สั+มน+อีย+ณาป+มาน+ลี	=สมุมนุณาปิยมาโน	อัน...ให้สมมติอยู่

สรุปการลง มาณ ปัจจัยเป็นเหตุกัมมจากในหมวด รุช ชาติ

ธาตุ	ปัจจัย		วิภัตติ นาม	รูปสำเร็จ	คำแปล
	อาขยาต	กิตก์			
รุช	ธนาเป+อีย	มาณ	ลี	โรธาปิยมาโน	อัน...ให้ปิดอยู่
มฺจ	ธนาเป+อีย	มาณ	ลี	โมจาปิยมาโน	อัน...ให้ปล่อยอยู่
ภุช	เณ+อีย	มาณ	ลี	โกชียมาโน	อัน...ให้กินอยู่
ภิท	ธนาเป+อีย	มาณ	ลี	เกหาปิยมาโน	อัน...ให้ตีอยู่
ฉิท	ธนาเป+อีย	มาณ	ลี	เชหาปิยมาโน	อัน...ให้ตัดอยู่

เหตุกัมมวาทก : แจกธาตุมหาด ทิว เป็นตัวอย่าง

พुरु+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=โพธาปิยมาโน	อัน...ให้ตรัสรู้
วิธ+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=เวธาปิยมาโน	อัน...ให้แทงอยู่
สีว+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=เสวาปิยมาโน	อัน...ให้เย็บอยู่
คา+ณาเป+มาน+ลี	=คยาปิยมาโน	อัน...ให้ขบร้อมอยู่
ฉา+ณาเป+มาน+ลี	=ฉยาปิยมาโน	อัน...ให้สุดดมอยู่
ซี+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=เซปิยมาโน	อัน...ให้สิ้นไปอยู่
นุทา+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=นุทาปิยมาโน	อัน...ให้อาบอยู่

ปริ+ท+ณาปย+อีย+มาน+ลี

นิ+วา+ณาเป+อีย+มาน+ลี

นิ+ลี+ย+ณาเป+อีย +มาน+ลี

=ปริทปิยมานโน

=นิพฺพปิยมานโน

=นิลียปิยมานโน

อัน...ให้เลื่อมอยู่

อัน...ให้ดับอยู่

อัน...ให้ช่อนอยู่

สรุปการลง มาณ ปัจจัยเป็นเหตุกัมมจาก ในหมวด ทิว ชาติ

ชาติ	ปัจจัย		วิภัติ นาม	รูปสำเร็จ	คำแปล
	อาชยต	กิตก์			
พุด	ณาเป+อีย	มาณ	สี	โพธาปิยมาโน	ให้รู้อยู่
ปฐ+วิธ	เณ+อีย	มาณ	สี	ปฐเณธียมาโน	ให้รู้แจ้งอยู่
อุ+ปท	เณ+อีย	มาณ	สี	อุปปาทิยมาโน	ให้เกิดขึ้นอยู่
ชี	ณาเป+อีย	มาณ	สี	เชปยิมาโน	ให้สิ้นไปอยู่
นทา	ณาเป+อีย	มาณ	สี	นทาปิยมาโน	ให้อาบอยู่

เหตุกัมมจาก : แจกธาตุหมวด สุ เป็นตัวอย่าง

สิ+ณาเป+อีย+มาน+สิ	=สาขปิยมาโน	อัน..ให้ผูกอยู่
สุ+ณ+อีย+มาน+สิ	=สวียมาโน	อัน..ให้ฟังอยู่
วุ+ณ+อีย+มาน+สิ	=ววียมาโน	อัน..ให้ร้อยอยู่
ป+หิ+ณาเป+อีย+มาน+สิ	=ปทขปิยมาโน	อัน..ให้ส่งไปอยู่

เหตุกัมมจาก : แจกธาตุหมวด ก็ เป็นตัวอย่าง

ช+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=ชยาปิยมาโน	อัน...ให้ชนะอยู่
จิ+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=จายาปิยมาโน	อัน...ให้สั่งสมอยู่
นิ+มา+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=นิมมาปิยมาโน	อัน...ให้เนรมิตอยู่
กี+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=กายาปิยมาโน	อัน...ให้ชื้ออยู่
ธุ+ณ+อีย+มาน+ลี	=ธาวิยมาโน	อัน...ให้กำจัดอยู่
ลี+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=ลายาปิยมาโน	อัน...ให้เกี่ยวอยู่
มุ+ณ+อีย+มาน+ลี	=ผาวิยมาโน	อัน...ให้ไปรยอยู่
ญา+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=ญาปิยมาโน*	อัน...ให้รู้อยู่

สรุปการลง มาณ ปัจจัยเป็นเหตุกัมมจาก ในหมวด กิ ธาตุ

ธาตุ	ปัจจัย		วิภัตติ นาม	รูปสำเร็จ	คำแปล
	อาชยาด	กิตก์			
กิ	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	กยาปิยมาโน	อัน...ให้ซื้ออยู่
ชิ	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	ชยาปิยมาโน	อัน...ให้ชนะอยู่
ฐ	ณ+อีย	มาณ	ลี	ธาวิยมาโน	อัน...ให้กำจัดอยู่
จิ	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	จายาปิยมาโน	อัน...ให้ส่งสมอยู่
ญา	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	ญาปิยมาโน	อัน...ให้รู้อยู่

เหตุกัมมจาก : แจกธาตุหมวด คห เป็นตัวอย่าง

คห+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=คาหปิยมาโน

อัน...ให้ถือเอาอยู่

อุ+คห+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=อุคคาหปิยมาโน

อัน...ให้ถือเอาอยู่

นิ+คห+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=นิกคาหปิยมาโน

อัน...ให้ข่มอยู่

ป+คห+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ปคคาหปิยมาโน

อัน...ให้ยกย่องอยู่

ลี+คห+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ลคคาหปิยมาโน

อัน...ให้สงเคราะห์อยู่

อนุ+คห+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=อนุคคาหปิยมาโน

อัน...ให้อนุเคราะห์อยู่

สรุปการลง มาณ ปัจจัยเป็นเหตุกัมมจาก ในหมวด คห ชาติ

ชาติ	ปัจจัย		วิภัตติ นาม	รูปสำเร็จ	คำแปล
	อาขยาต	กิตก์			
คห	ณาเป+อีย	มาน	ลี	คาหปิยมาโน	ให้ถือเอาอยู่
อุ+คห	ณาเป+อีย	มาน	ลี	อุคฺคาหปิยมาโน	ให้เรียนอยู่
นิ+คห	เณ+อีย	มาน	ลี	นิกฺคาหิยมาโน	ให้ข่มอยู่
ป+คห	ณาเป+อีย	มาน	ลี	ปกฺคาหปิยมาโน	ให้ยกย่องอยู่
สํ+คห	เณ+อีย	มาน	ลี	สงฺคาหิยมาโน	ให้สงเคราะห์อยู่

เหตุกัมมจาก : แจกธาตุหมวด ตน เป็นตัวอย่าง

ตน+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=ตนาปิยมาโน	อัน...ให้แผ่ไปอยู่
กร+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=การปิยมาโน	อัน...ให้ทำอยู่
ชาคร+ณาเป+อีย+มาน+ลี	=ชาคริยาปิยมาโน	อัน...ให้ตื่นอยู่
ปฏี+กร+ณย+มาน+ลี	=ปฏีกาการิยมาโน	อัน...ให้ทำคึนอยู่
ปฏี+ลั+กร+ณย+มาน+ลี	=ปฏีสงฺขาริยมาโน	อัน...ให้ซ่มอยู่
อนุ+กร+ณย+มาน+ลี	=อนุกาการิยมาโน	อัน...ให้ทำตามอยู่
อลั+กร+ณย+มาน+ลี	=อลงฺกาการิยมาโน	อัน...ให้ตกแตงอยู่

สรุปการลง มาณ ปัจจัยเป็นเหตุกัมมจาก ในหมวด ตน ชาติ

ชาติ	ปัจจัย		วิภัตติ นาม	รูปสำเร็จ	คำแปล
	อาขยาต	กิตก์			
ตน	ณาเป+อีย	มาน	ลี	ตนาปิยมาโน	อัน...ให้แม่ไปอยู่
กร	ณาเป+อีย	มาน	ลี	การาปิยมาโน	อัน...ให้ทำอยู่
สกุก	ณาเป+อีย	มาน	ลี	สกุกาปิยมาโน	อัน...ให้อาจอยู่
ชาคร	ณาเป+อีย	มาน	ลี	ชาคราปิยมาโน	อัน...ให้ตื่นอยู่
อุป+กร	เณ+อีย	มาน	ลี	อุปการิยมาโน	อัน...ให้อุปการะอยู่

เหตุกัมมจาก : แจกธาตุมรด จุร เป็นตัวอย่าง

จุร+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=โจราปิยมาโน

อัน..ให้ลักอยู่

คูป+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=โคปาปิยมาโน

อัน..ให้คุมครองอยู่

पाल+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ปาลาปิยมาโน

อัน..ให้รักษาอยู่

ฆุส+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=โฆสาปิยมาโน

อัน..ให้ปาร้องอยู่

ทิส+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=เทสาปิยมาโน

อัน..ให้แสดงอยู่

ทิส+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ทสุสาปิยมาโน

อัน..ให้แสดงอยู่

วร+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=วารापิยมาโน

อัน..ให้ห้ามอยู่

ปห+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ปาหาปิยมาโน

อัน..ให้ส่งไปอยู่

วที+ณ+อีย+มาน+ลี

=วาหาปิยมาโน

อัน..ให้ไหว้อยู่

ธาร+ณ+อีย+มาน+ลี

=ธารापियมาโน

อัน..ให้ทรงไว้้อยู่

กาสุ+ณ+อีย+มาน+ลี

=ปกาสापियมาโน

อัน..ให้ประกาศอยู่

รูป+ณ+อีย+มาน+ลี

=โรหปิยมาโน

อัน..ให้ปลุกอยู่

จุท+ณ+อีย+มาน+ลี

=โจหาปิยมาโน

อัน..หักท้วงอยู่

ฉป+ณ+อีย+มาน+ลี

=ฉาปาปิยมาโน

อัน..ให้ไหม้อยู่

คณ+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=คณาปิยมาโน

อัน..ให้นับอยู่

กถ+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=กถापियมาโน

อัน..ให้กล่าวอยู่

ชฎ+ณาเป+อีย+มาน+ลี

=ชฎापियมาโน

อัน..ให้ถางอยู่

สรุปการลง มาณ ปัจจัยรูปเหตุกัมมจาก ในหมวด จุร ชาติ

ชาติ	ปัจจัย		วิภัติ นาม	รูปสำเร็จ	คำแปล
	อาชยต	กิตก์			
จุร	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	โจราปิยมาโน	อัน...ให้ขโมยอยู่
วที	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	วาหาปิยมาโน	อัน...ให้ไหว้อยู่
คูป	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	โคปาปิยมาโน	อัน...ให้รักษาอยู่
จุท	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	โจทาปิยมาโน	อัน...ให้ท้วงอยู่
ซุส	ณาเป+อีย	มาณ	ลี	โฆสาปิยมาโน	อัน...ให้ป่าร้องอยู่